

НАВІНЫ АДРАДЖЭНЬНЯ

2'92

16 студзеня

Выдаецца са сьнежня 1988.

Кошт 60 кап.

НАВІНЫ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА ФРОНТУ «АДРАДЖЭНЬНЕ»

РЭТРАСПЭКТЫВА

БЕЛАРУСКАЯ ВАЙСКОВАЯ АКРУГА ПАДТРЫМАЛА «ГКЧП»

Расьследваньне акалічнасьцяў спрыяньня жнівеньскаму путчу на Беларусі ня стала набыткам публічнасьці. Тым часам камісія Ігара Пырха, як і было даручана старшынём Вярхоўнага Савету Рэспублікі падрыхтавала канчатковую справаздачу да сярэдзіны сьнежня. Яе да пэўнай меры сэнсацыйныя вынікі 14 сьнежня былі надрукаваныя ў газэце «The Guardian».

Прапануем вашай увазе пераклад артыкула з «The Guardian» менавіта таму, што ягоны зьмест пралівае сьвятло на асаблівасьці палітычнай сітуацыі ў Рэспубліцы й пакутлівы лёс вайсковага пытаньня.

Афіцыйная камісія па расьследваньні акалічнасцяў пацярпеўшай паразу жнівеньскай змовы супроць прэзідэнта Гарбачова рэкамэндуе арыштаваць і пачаць сьледзтва супроць камандуючага савецкімі войскамі на тэрыторыі Беларусі, ягонага начальніка штабу й аднаго з членаў ваеннага савету.

Высновы камісіі, якія ўжо былі даложаныя Вярхоўнаму Савету Беларусі, учора былі перададзеныя газэце «Гардыян» чалавекам, які ўзначаліў расьсьледваньне й які баіцца, што ягоная справаздача будзе забалятаваная камуністычнай большасьцю ў беларускім парлямэнце.

Насуперак усеагульна падтрыманай афіцыйнай менскай вэрсіі, што падзеі 19 жніўня былі арганізаваныя ў Маскве, справаздача сьведчыць, што дэталёвая вайсковая падрыхтоўка на Беларусі пачалася яшчэ за год да путчу.

У ёй названыя імёны 13 асобаў, якіх трэба выгнаць у адстаўку, супроць трох зь іх мусяць распачаць крымінальную справу. Акрамя камандуючага Беларускай вайсковай акругай і ягонага акружэньня, сьпіс уключае таксама міністра юстыцыі Рэспублікі Леаніда Дашука, намесьніка міністра ўнутраных справаў, які адказвае за міліцыю, Віктара Кавалёва, старшыню Дзяржкамітэту па тэлевізіі й радыёвяшчаньні Аляксандра Сталярова й старшыню камітэту Савету міністраў па нацыянальнай бясьпецы Генадзя Данілава.

30 з 70 старонак справаздачы прысьвечаныя сакрэтнай падрыхтоўцы да путчу ў войску, там сьцьвярджаецца, што савецкія войскі ў Рэспубліцы былі прыведзеныя ў баявую гатоўнасьць адразу пасьля спробы перавароту. Яшчэ да пачатку перавароту афіцэрскі корпус быў пераведзены ў рэжым кругласутачнага дзяжурства, войскі знаходзіліся ў баявой гатоўнасьці й кантраляваліся пэўнымі групамі, было створана 49 падразьдзяленьняў, якія знаходзіліся пад наглядам КДБ.

Гэткае разьвіцьцё падзеяў дае падставы меркаваць — хаця адсутнічае дакумэнтальнае пацьверджаньне — што былі складзеныя сьпісы дзеля арышту дысідэнтаў.

Справаздача б'е найперш па камандуючым Беларускай вайсковай акругай генэрал-палкоўніку Анатолю Кастэнку, начальніку ягонага штабу Паўлу Казлоўскаму й вядучаму члену вайсковае рады генэрал-лейтэнанту Анатолю Новікаву.

Сам старшыня камісіі па расьследваньні Ігар Пырх, кадравы афіцэр рэгіянальнага падразьдзяленьня міліцыі, афіцыйна запытваў сакрэтныя вайсковыя дакумэнты й шыфраграмы, да якіх меў дачыненьне генэрал-палкоўнік Кастэнка. Адным зь іх ёсьць справазадача, накіраваная ім 19 жніўня камандуючаму Заходняй групай войскаў генэралу Постнікаву.

У ёй Кастэнка паведамляў: «Сітуацыя на Беларусі застаецца стабільнай. За выключэньнем правядзеньня мітынгу на пляцы Леніна з 17 да 18 гадзіны не назіраецца асаблівай контр-актыўнасьці з боку апазіцыйных сілаў». На гэтым мітынгу выступілі некаторыя нацыянальныя лідары апазіцыі.

Камуністычная партыя мела шматлікую большасьць у беларускім парлямэнце і ў адрозьненьне ад іншых рэспублікаў Савецкага Саюзу яе дзейнасьць была прыпыненая, але не забароненая.

Учора палкоўнік Пырх сказаў прадстаўніку «Гардыян», што зробіць усё, каб гэтыя факты дайшлі да грамадзкасьці.

Ён сказаў: «Яны (улады) ня могуць нічога зрабіць мне, таму што я дэпутат парлямэнту. Калі-б ня гэта, мяне б ужо даўно арыштавалі, вельмі даўно».

Ён прыцягнуў асаблівую ўвагу да таго факту, што хаця Беларусь мае элітныя часьці спэцназу, якія ўваходзяць у савецкую армію, у часе путчу яны былі перакінутыя зь Бярэсьця ў Кіеў (Украіна), дзе чакаўся выступ апазіцыі. Згодна перахвачанага паведамленьня Кастэнкі, цэлая брыгада ў складзе 3 000 байцоў 19 жніўня была адпраўленая туды самалётам.

Палкоўнік Пырх сумняваецца, што хаця-б нейкія лічбы зь ягонае справаздачы будуць аспрэчаныя.

«Тут пагроза застаецца, й тут можа быць другі пераварот,» — сказаў ён учора. «Гэта выцякае з далейшага захаваньня цэнтральнай улады, якая пераняла кіраўніцтва ад структураў камуністычнай партыі... Яны могуць падняцца яшчэ раз». У справаздачы сказана, што партыя мусіць быць распушчаная, а КДБ й войска выведзеныя з-пад палітычнай залежнасьці.

Палкоўнік заўважыў, што ягоная справаздача наўрад ці будзе мець дзейсныя вынікі. «Гэта трагедыя й фарс нашага становішча ў правінцыі».

Дэвід Хэрст

Пераклала з ангельскай Ірына Лазоўская

ПАЛІТЫЧНАЯ СІТУАЦЫЯ

Генэрал Кастэнка спрабуе паставіць на калені парлямэнт

Галоўнай падзеяй тыдня сталі поўныя драматызму парлямэнцкія дэбаты па вайсковым пытаньні.. Лёс нацыянальнага войска й сувэрэнітэту Беларусі быў пастаўлены ў простую залежнасьць ад лёсу камандуючага Беларускай вайсковай акругіай генэрал-палкоўніка Анатоля Кастэнкі. Станіслаў Шушкевіч стаў заложнікам вайскова-камуністычнага лобі.

Тым часам старшыня камісіі Вярхоўнага Савету Рэспублікі па расьследваньні дзеяньняў службовых асобаў у часе спробы дзяржаўнага перавароту ў СССР палкоўнік Ігар Пырх яшчэ ўвосені папярэджваў пра небясьпеку, якая зыходзіць ад Анатоля Кастэнкі й ягонага акружэньня.

24 жніўня ў перапынку 5-ай надзвычайнай сэсіі Вярхоўнага Савету Беларусі камандуючы Беларускай акругі генэрал-палкоўнік А.Кастэнка заявіў у інтэрвію для беларускай службы Радыё Свабода, што зьяўляецца прыхільнікам стварэньня нацыянальнага войска. Аднак як толькі палітычнае разьвіцьцё пайшло ў накірунку рэанімацыі новаагароўскага працэсу, шаноўны генэрал перамяніў пункт погляду на карысьць агульнай і непадзельнай савецкай арміі.

На мінулай сэсіі ў выніку найцяжэйшага гандлю зь Вярхоўным Саветам Апазіцыя й С.Шушкевіч здолелі правесьці рашэньне аб стварэньні міністэрства па справах абароны, якое ўзначаліў верны старшыню Вярхоўнага Савету генэрал-лейтэнант Пётр Чавус, для якога апроч усяго іншага Беларусь ёсьць Бацькаўшчына. 2 студзеня С.Шушкевіч менавіта з П.Чавусам вёў перамовы з маршалам Я. Шапашнікавым, у часе якіх імі было заяўлена, што Рэспубліка ні з кім ня стане дзяліць вайсковую ўладу на сваёй тэрыторыі.

9 студзеня С.Шушкевіч азнаёміў парлямэнт са зьместам тэлеграмы маршала Я.Шапашнікава, паводле якое афіцэрам і салдатам, якія служаць у дысьлякаваных на тэрыторыі Беларусі вайсковых часьцёх, было загадана прысягаць на вернасьць Расейскай Фэдэрацыі й прэзідэнту Б.Ельцыну, што дазволіла без праблемаў дадаткова ўключыць у парадак дня вайсковае пытаньне.

Нарэшце 11 студзеня сэсія прыступіла да дэбатаў аб далейшым лёсе дысьлякаваных на тэрыторыі Беларусі вайсковых часьцей, якія складаюцца зь дзьвюх груповак: уласна Беларускай акругі на чале з генэрал-палкоўнікам А.Кастэнкам (каля 80 000 чалавек) і гэткай самай колькасьці войскаў цэнтральнага падпарадкаваньня. Было пастаўленае пытаньне аб перападпарадкаваньні ўсіх разьмешчаных на Беларусі войскаў Вярхоўнаму Савету Рэспублікі й рэарганізацыі міністэрства па справах абароны ў міністэрства абароны. Для генэрал-палкоўніка А.Кастэнкі засьвяціла пэрспэктыва адстаўкі: нават мала дасьведчанаму чалавеку было зразумела, што паміж генэралам-гэкачэпістам і новым міністрам абароны выбар будзе зроблены на карысьць апошняга.

Разумеючы гэта, генэрал-палкоўнік А.Кастэнка распачаў шантаж парлямэнту пагрозай збройнага непадпарадкаваньня на глебе міжнацыянальнага канфлікту й сацыяльнай неабароненасьці вайскоўца, і запатрабаваў пацьвердзіць ягоныя паўнамоцтвы ў якасьці камандуючага акругай. Безадказны генэрал быў падтрыманы авантурыстамі-гэкачэпістамі зь беларускага парлямэнту, ад імя якіх выступаў добра вядомы старшыня камісіі па публічнасьці, правох чалавека й сродках масавае інфармацыі І.Кратчэня. Як вынік пытаньне аб перападпарадкаваньні, якое некалькі разоў галасавалася ў розных рэдакцыях, не набірала больш за 170 галасоў.

Пасткай для С.Шушкевіча стала вылучаная вайскова-камуністычным лобі тэза аб тым, што праз стварэньне нацыянальнага войска ён падрывае асновы Садружнасьці. Само па сабе гэтае сьцьвярджэньне ёсьць абсурд, бо вынікам менскае нарады лідэраў краінаў-удзельніцаў СНД стала легітымацыя стварэньня нацыянальных збройных сілаў за выключэньнем стратэгічных.

Пад пастаяннай пагрозай зрыву ўсё-ж было прынятае рашэньне аб перападпарадкаваньні дыслякаваных на Беларусі войскаў Савету міністраў, а не парлямэнту, акрамя таго да прызначэньня міністра абароны пацьверджаныя паўнамоцтвы генэрал-палкоўніка А.Кастэнкі, якому даручаны кантроль над усім беларускім войскам, што само па сабе надзвычай небясьпечна, бо інтарэсы Рэспублікі й законнаабранай улады ня ёсьць першасныя для яго.

11 студзеня Беларусь атрымала нацыянальнае войска. Генэрал-палкоўнік А.Кастэнка кантроль над ім. Ці надоўга захаваецца гэты надзвычай своесаблівы парытэт?

Ірына Лазоўская.

Стар. 4

Прыгожая беларуская вёсачка Вайшхуны стала арэнай буйной авантуры з палітычным падтэкстам.

Стар. 2

Набрацца сьмеласьці й павялічыць актыўнасьць у зьнешняй палітыцы — раіць беларускаму ўраду сьпікер фракцыі ХДС-ХСС у Бундэстагу Бэрнд Вільц.

Стар. 3

«Навіны Адраджэньня» адчыняюць старонку Нацыянальна-дэмакратычнае партыі Беларусі.

ДАКУМЭНТЫ

Супольная заява

Кіраўніцтва Аб'яднанай дэмакратычнай партыі Беларусі, Беларускага Народнага Фронту «Адраджэньне», Беларускай сялянскай партыі, Беларускай хрысьціянска-дэмакратычнай злучнасьці, Менскага гарадзкога страйкавага камітэту, Нацыянальна-дэмакратычнай партыі Беларусі, Свабоднага прафсаюзу Рэспублікі Беларусі

Дынамічныя падзеі апошняга часу сталі апошнім пацьвярджэньнем таго, што ўрад і Вярхоўны Савет Беларусі ня маюць уласнае палітычнае канцэпцыі, рэальнае праграмы пераходу да рынкавай эканомікі. Лібэралізацыя цэнаў зьвялася да іх павышэньня дзяржаўнымі структурамі, яна не суправаджаецца прыватызацыяй і дэманапалізацыяй вытворчасьці й невытворчай сфэры. Зрухі ў кірунку да рэальнай незалежнасьці, да рынкавай эканомікі адбываюцца запозьнена, зь вялікімі стратамі для Беларусі й яе народу, часта пад уздзеяньнем вонкавых чыньнікаў.

Саўмін і Вярхоўны Савет засьведчылі сваю нездольнасьць весьці эфэктыўную дзяржаўную палітыку. Прычыны гэтага – прынялежнасьць большае часткі дэпутатаў і членаў ураду, выбраных у недэмакратычных умовах, да былой намэнклятуры, іх некампэтэнтнасьць. Пры абвастрэньні эканамічнай сітуацыі, пры магчымасьці сацыяльных выбухаў пасіўнасьць кіраўніцтва, яго намэнклятурныя інтарэсы могуць абярнуцца катастрофай для Рэспублікі. Цяперашнія пракамуністычныя ўлады па самой сваёй прыродзе ня ў стане зьмяніць эканамічнае й палітычнае становішча ў Рэспубліцы, палепшыць жыцьцё людзей.

Сучасны Вярхоўны Савет выбіраўся не як парлямэнт сувэрэннай дзяржавы, але як мясцовы орган часткі Савецкага Саюзу, якога ўжо няма. У незалежнай Рэспубліцы Беларусі неабходна выбраць новыя заканадаўчыя органы, а не пакідаць уладу структурам былой БССР.

Толькі новы Вярхоўны Савет (ці Сойм) і ўрад народнага даверу змогуць ажыцьцявіць эфэктыўную эканамічную рэфому й адстаяць незалежнасьць Беларусі дзеля дабра яе народу. Законны шлях зьмены скампрамэтаванай улады – рэфэрэндум аб роспуску цяперашняга Вярхоўнага Савета й нечарговых выбарах на шматпартыйнай аснове паводле новага дэмакратычнага закону. АДПБ, БНФ «Адраджэньне», БСП, БХДЗ, МГСК, НДПБ, СПРБ утвараюць супольны каардынацыйны орган дзеля ініцыятыўную групу дзеля праводзеньня рэфэрэндуму.

11 студзеня 1992

11 студзеня Вярхоўны Савет Беларусі прыняў тэкст вайсковай прысягі на вернасьць Рэспубліцы.

ПРЫСЯГА

Я (прозьвішча, імя, імя па бацьку), паступаючы на ваенную службу, прысягаю на вернасьць Рэспубліцы Беларусі й яе народу.

Прысягаю сьвята выконваць законы Рэспублікі Беларусі, Канстытуцыю, вайсковыя статуты, загады камандзіраў і начальнікаў, высока несьці гонар і годнасьць воіна, не шкадуючы свайго жыцьця абараняць народ і дзяржаўныя інтарэсы Рэспублікі Беларусі.

Абавязуюся праходзіць ваенную службу на тэрыторыі Рэспублікі Беларусі ці за яе межамі, куды мяне накіруе ўрад Рэспублікі Беларусі.

Калі-ж я парушу прынятую мной ваенную прысягу, то гатовы несьці адказнасьць, устаноўленую законамі Рэспублікі Беларусі.

***

БНФ заклікаў беларускіх вайскоўцаў вяртацца на Бацькаўшчыну з-за межаў Рэспублікі

У той самы дзень 11 студзеня адбыўся Сойм Беларускага Народнага Фронту «Адраджэньне», у цэнтры ўвагі якога гэтаксама сталі вайсковыя пытаньні. У выніку дыскусіі сябры Сойму прынялі два дакумэнты «Зварот Сойму БНФ «Адраджэньне» да вайскоўцаў-беларусаў, якія служаць па-за межамі Рэспублікі» й «Заяву Сойму БНФ «Адраджэньне» пра вайсковую палітыку на Беларусі». У Заяве, у прыватнасьці, сказана, што ў выніку вайсковых дамаўляў Расеі «Беларусь аказалася на мяжы акупацыі».

У Звароце, адрасаваным Соймам БНФ вайскоўцам-беларусам, якія служаць па-за межамі Рэспублікі, сказана: «Дзе-б вы ні служылі – мы заклікаем вас прыслухацца да голасу сэрца, памятаць пра тое, што вы маеце Бацькаўшчыну й ёй патрэбныя. Не сьпяшайцеся прымаць прысягу на вернасьць іншым дзяржавам. Ведайце: БЕЛАРУСЬ ЧАКАЕ ВАС!»

ВІЗІТЫ

ТРОШКІ АКТЫЎНАСЬЦІ, І ЭЎРОПА АДЧЫНІЦЬ СВАЕ ДЗЬВЕРЫ

Днямі Беларусь наведаў сьпікер фракцыі ХДС-ХСС у Бундэстагу Нямеччыны па праблемах абароны й бясьпекі Бэрнд Вільц. Да нядаўняга часу ягонае веданьне пра Беларусь было абмежаванае зьвесткамі пра патэнцыйнага праціўніка – Беларускую вайсковую акругу. Аднак мяняюцца час, мяняюцца й мэты кантактаў. Сёньня спадар Вільц заклапочаны арганізацыяй мэдычнае дапамогі пацярпелай ад Чарнобыля Беларусі.

«Навіны»: Спадар Вільц, якія мэты й задачы Вашага візіту на Беларусь? Ці спраўдзіліся яны?

Бэрнд Вільц: Па-першае, я хацеў бліжэй пазнаёміцца зь дзейнасьцю дабрачыннага Фонду «Дзецям Чарнобыля», які ўзначальвае Генадзь Грушавы. Я хацеў асабіста даведацца пра дадатковую дапамогу, у якой мае патрэбу гэты Фонд. Мне ўдалося «захапіць» з сабою й перадаць ім 5 тон мэдычна-санітарнае маёмасьці, якая раней належала войску ГДР. Гэтая маёмасьць стане нашым першым унёскам у абсталяваньне новага дыягнастычнага цэнтру, які ствараецца Фондам для чарнобыльскіх дзяцей. Другой маёй мэтаю было знаёмства з прадстаўнікамі розных формаў дзейнасьці. З-за насычанасьці візіту гэта сталася вельмі няпростай справаю. Сёньня раніцою я пабываў на мэдычным сэмінары й наведаў дзіцячую лякарню. Асабліву цікаўнасьць у мяне выклікала знаёмства з кіраўніцтвам Хрысьціянска-дэмакратычнае злучнасьці, я вельмі рады, што ў вас створаная гэткая палітычная партыя. Я сам хрысьціянскі дэмакрат, а нашая партыя, як вядома, сёньня кіруе ў Нямеччыне. Дай Бог такіх самых посьпехаў і вашым хадэкам. Гэтая партыя дае магчымасьць аб'яднаньня хрысьціянаў усіх канфэсіяў, дзеля сумеснае працы па дасягненьні агульных мэтаў. Зарадзіўшыся гэтае партыі ёсьць адэкватным адказам камунізму й сацыялізму, якія цярпяць паразу ва ўсім сьвеце. Я маю намер правесьці перамовы з дэпутатамі ВС і прадстаўнікамі Міністэрства па справах абароны. Гэтыя сустрэчы дапамогуць мне атрымаць шырэйшыя веды пра Беларусь, што дазволіць мне больш мэтанакіравана разьлічыць сваю дзейнасьць як дэпутата ХДС у Бундэстагу ў справе рэальнае дапамогі беларускаму народу.

Але ўжо сёньня я магу сьмела сьцьвярджаць, і гэта ёсьць маім глыбокім пераканаленьнем, – галоўнае – каб Беларусь сама адкрылася сьвету й такім чынам рухалася наперад. Я яшчэ раз пераканаўся ў тым (пра гэта сьведчаць факты), што Кіеў і Масква дзейнічаюць за мяжою куды больш актыўна. Знаходзячыся ў Менску, я набяруся сьмеласьці й дам праз вашую газэту параду беларускаму ўраду павялічыць актыўнасьць у зьнешняй палітыцы. Як кажуць у Нямеччыне, посьпеху дасягае толькі той, хто варушыцца. Гэтым я хацеў сказаць, што калі Беларусь пойдзе насустрач нам, то мы пойдзем насустрач Беларусі. Разам мы зрушым горы й адкрыем шлях да ўзаемавыгоднага супрацоўніцтва.

«Навіны»: Ці зьмяніліся Вашыя ўяўленьні пра Беларусь пасьля візіту, калі так, то ў які бок?

Б.В.: Мае веды пра Беларусь абмяжоўваліся літаратураю пра яе гісторыю й эканоміку, а таксама дакладамі немцаў, якія наведвалі вашую Рэспубліку. Я шмат ведаў пра магутную Беларускую вайсковую акругу. У часе візіту я зразумеў, што многія беларусы зарыентаваныя на Захад. Я пераканаyы ў тым, што Беларусь можа й павінна стаць зьвязкаю паміж Захадам і Усходам, г.зн. Украінай і Расеяй.

«Навіны»: Дзякуй.

Запісаў Валеры Сядоў.

ГАРАЧАЯ КРОПКА

Прыднястроўе – Малдова: НАПЯРЭДАДНІ ВАЙНЫ?

Прыднястроўская Малдаўская Рэспубліка (паводле прыднястроўскіх крыніцаў)– тэрыторыя 4.163 кв. км. Насельніцтва 742.000 чал. Малдаване – 40%, украінцы – 28%, расейцы – 24%. Функцыянуе 129 буйных прамысловых прадпрыемстваў, 288 аграпрамысловых фармаваньняў. Вырабляецца прадукцыі на 3 млрд 188,7 млн руб. – гэта 30,4% валавага нацыянальнага прадукту Малдовы (тэрыторыя – 1/5, насельніцтва – 1/6). Балянс гандлю зь Беларусьсю – плюс 70 млн руб. 1 сьнежня 1991 абвешчана незалежнасьць Прыднястроўскай Малдаўскай Рэспублікі, выбраны прэзідэнт Ігар Сьмірноў.

Пытаньне, вынесенае на рэфэрэндум, было сфармуляванае ў духу нова-агароўскіх дакумэнтаў: «Вы за незалежнасьць Прыднястроўскай Малдаўскай Рэспублікі ў палітычным і эканамічным саюзе сувэрэнных дзяржаваў?» (за – 97,7%). Прэзідэнтам на альтэрнатыўнай аснове з трох кандыдатаў абраны Ігар Сьмірноў (за – 65,4%). Папулярнасьць прэзідэнта даволі высокая, свае надзеі й народ і прэзідэнт ускладалі на стварэньне гарбачоўскага варыянту саюзу, аднак гэтыя надзеі былі перакрэсьленыя белавежскім пагадненьнем. У пэўнай ступені гэта паўплывала на ўзаемадачыненьні прыднястроўцаў з Малдоваю. Чарговы раз на руінах імпэрыі праліліся крыў, чарговы раз сапраўдныя вінойнікі трагедыі засталіся за кадрам, а ўдзельнікі канфлікту перад усім сьветам паліваюць адзін аднаго брудынымі абвінавачваньнямі. Замест спакойнага прадухіленьня прычынаў канфлікту шляхам перамоў зноў чуюцца аргумэнты ў апраўданьне свае пазіцыі. І варта прызнаць, што аргумэнты даволі грунтоўныя. Абодва бакі спасылаюцца на гістарычныя факты, даденьня этнаграфіі й культуралёгіі, хельсінскія пагадненьні, правы нацыяў на самавызначэньне, правы чалавека. Некалькі разоў я праслухоўваў трохгадзінны магнітафонны запіс, прагледаў дакумэнты й мясцовыя газэты. Прыгадваю размовы на вуліцах Кішынёва, Цірасполя, Бэндэраў. І калі быць аб'ектыўным, мушу сказаць: абодва бакі аднолькава маюць рацыю, і аднолькава памыляюцца. Тое самае ў 1989 я чуў у Баку й Ерэване, а сёлетняй зімою ў Тбілісі й Цхінвалі. Калі адкінуць нюансы, то сітуацыі й ейныя ацэнкі ідэнтычныя. Адчуваецца дасьведчаная рука аднаго й таго-ж рэжысэра. Праўда, у адрозьненьне ад тэатральнае сцэны героі гэтых трагедыяў – жывыя людзі, у іхніх руках ня цацачныя, а сапраўдныя аўтаматы. І льецца на вуліцах сапраўдная людзкая кроў. Пасьля кожнай дзеі засьлецца ўсё болей удоваў і сіротаў. У імя чаго гінуць гэтыя героі? І кім трэба быць, каб выкарыстоўваць жывых людзей у якасьці марыянэтак?!

Прыднястроўская Малдаўская Рэспубліка – казырная карта ў руках апантаных гульцоў з Румыніі, Украіны й Расеі.

Румынія й Малдова, якая імкнецца да ўзьяднаньня зь ёю, згодныя адмовіцца ад сваіх правоў на ПМР пры ўмове вяртаньня Букавіны (Чарнавіцкае вобласьці) й большай часткі Адэскай вобласьці, якія былі незаконна, паводле пакту Молатава-Рыбэнтропа, далучаныя Сталіным да Украіны.

Украіна ня хоча аддаваць гэтыя тэрыторыі, спасылаючыся на абвешчаны ў Хельсінкі прынцып непарушнасьці пасьляваенных межаў.

Расея са сваім імпэрскім мысьленьнем, якое апошнім часам узрастае прапарцыйна пагаршэньню ўнутранае сітуацыі, хоча выкарыстаць гэты канфлікт у стылі А.Няўзорава: «Наших бьют!» Расейскія казакі ўжо заявілі, што калі закрануць інтарэсы братоў-славянаў у Прыднястроўі, яны пойдуць паходам цераз Кішынёў на Бухарэст.

Гэта павінна стаць падставаю сур'ёзнага роздуму для тых палітыкаў, якія думаюць, што Цірасполь занадта далёка. На мой погляд, калі прыднястроўская праблема ня будзе вырашаная сёньня, калі яшчэ ёсьць шанец на мірны вынік, там можа пачацца вайна больш крывавая чым югаслаўская.

Неабходна ўлічыць і нестабільнае супярэчлівае становішча ў самой Малдове, дзе найбольш уплывовымі ёсьць тры сілы. Гэта, па-першае, прэзідэнт М.Сьнегур зь ягоным бальшавіцкім мінулым, палітычнымі амбіцыямі й разуменьнем таго, што далучэньне да Румыніі для яго азначае страту ўлады; па-другое, прэм'ер-міністар В.Мураўскі, прагматык-цэнтрыст, які выступае пераважна з пазіцыяў здаровага сэнсу й рэальнае выгоды й абапіраецца на падтрымку сацыяль-дэмакратаў й нацыянальхрысьціянаў; па-трэйцяе, расколаты на групоўкі Народны Фронт Малдовы, найбольш радыкальнае крыло якога выступае за неадкладнае ўзьяднаньне з Румыніяй. Асобнай палітычнай сілаю зьяўляюцца Прыднястроўе й Гагаузія, якія абвясьцілі пра стварэньне сумеснае фэдэрацыі.

Калі зьвярнуцца непасрэдна да канфлікту, то пазіцыі бакоў выглядаюць наступным чынам:

Прыднястроўская Малдаўская Рэспубліка (паводле словаў прэзідэнта І.Сьмірнова, дзяржсакратара В.Лідзкай, старшыні СПК Бэндэраў Ф.Забровы): ПМР – правапераемніца створанай у 1924 у складзе Украіны МАССР. Гэтыя землі ніколі не былі малдаўскімі. Для кіраўніцтва ПМР галоўнае – правы чалавека, а ня права аднае нацыі падаўляць іншую. Аснова незалежнасьці – рэфэрэндум, у якім узяла ўдзел і большасьць мясцовых малдаван.

Малдаўскі Народны Фронт: большасьць у Прыднястроўі складаюць малдаване, стварэньне МАССР у складзе Украіны – правакацыя бальшавікоў. Малдова й Румынія – адна дзяржава, іх узьяднаньне будзе азначаць аднаўленьне гістарычнае справядлівасьці. Згодныя аддаць левабярэжжа толькі ў абмен на Букавіну.

Такія пазіцыі. Сьвядома не бяруся даваць ім ацэнку. Скажу толькі, што ў штабе Народнага Фронту я ня бачыў ні аўтаматычкаў ні баявой тэхнікі, а ў Бэндэрах штаб СПК ахоўваюць супрацьтанкавыя «вожыкі» й узброеныя АКМ-амі гвардзейцы. Адзін зь іх, калі ўночы 11 сьнежня я ішоў па горадзе, прыцісьнуў мяне руляю аўтамата да дрэва, насьпружыў затвор і адпусьціў толькі тады, калі даведаўся, што я карэспандэнт зь Менску. А калі-б на маім месцы апынуўся калега зь Кішынёва?

Дык няўжо вайна?!

Валеры Сядоў.

КРОНІКА

АДНОЙЧЫ ЛЕЦІШЧЫ ЎЖО БЫЛІ ЗАБАРОНЕНЫЯ

Менск. 12 студзеня намесьнік старшыні Апазіцыі БНФ у ВС Беларусі, сябра БСДГ Алег Трусаў заявіў у праграме «Паходня» Рэспубліканскага радыё, што для вырашэньня кватэрнага пытаньня вайскоўцаў на Беларусі трэба як мінімум на 5 год забараніць усялякае будаўніцтва лецішчаў. Дарэчы, у канцы мінулага году ў часе абмеркаваньня законапраекту аб прыватызацыі жытла А.Трусаў запрапанаваў спыніць усялякую прыватызацыю да вызначэньня цаны ў далярах паводле сусьветных узроўняў.

ЭКАЛЯГІЧНАЯ МІНА ПАД СЛОНІМАМ

Слонім. Экалягічная група, якая працуе пры газэце «Слонімскі весьнік», высьветліла, што Саўмін шукае мейсца для будаўніцтва прадпрыемства па перапрацоўцы таксічных хімічных адыходаў. Пад Слонімам ужо запланаванае стварэньне новага могільніка ядахімікатаў. Ня выключана, што мейсцам ягонага будаўніцтва стане раён в.Савечы, дзе ўжо ёсьць адзін падобны могільнік, прывязденьне якога ў парадак каштавала вялікіх намаганьняў мясцовай грамадзкасьці й уладам. Дарэчы, раён магчымага будаўніцтва ёсьць рэспубліканскім батанічным заказьнікам і знаходзіцца паблізу Слонімскага гарадзкога водазабору.

ПІВА – ТОЛЬКІ ЧЛЕНАМ ПРАФСАЮЗУ

Менск. 10 студзеня ў ВС Беларусі Таварыствам Беларускай Мовы імя Францыска Скарыны быў арганізаваны распродаж мужчынскіх гадзіньнікаў Менскага гадзіньнікавага заводу «Прамень». Асаблівасьць незвычайнага сэйлу палягала на тым, што гадзіньнікі, па-першае, прадаваліся без купонаў, па-другое, былі ўпрыгожаныя выявамі «Пагоні», старажытным менскім гэрбам і эмблемай ТБМ. Натуральна, найбольшым попытам і ў правых і ў левых і ў цывільных і ў вайскоўцаў карысталіся гадзіньнікі з «Пагоняй», што, безумоўна, сьведчыць за прызнаньне аднолеванай нацыянальнай сымболікі ў самых шырокіх колах грамадзтва. Тым часам гадзіньнікаў з «Пагоняй» было відавочна менш чым ахвотных іх набыць. Аднак знаходлівая прадаўшчыца катэгарычна заявіла: «З «Пагоняй» – толькі сябрам БНФ». Абураныя заявы «несьвядомых» БНФ кшталту «час прывілеяў мінуў» плёну ня мелі.

МІКАЛАЙ РАЗУМАЎ ПРАПАЎ ПРАЗ ПАНЧОХІ

Ворша. Вядомы на Беларусі арганізатар блякады Аршанскага чыгуначнага вузла Мікалай Разумаў пацярпеў сакрушальную паразу ў спробе наладзіць палітычны страйк на інструмэнтальным заводзе, дзе ён узначальвае стракам. Акцыя пратэсту мусіла быць зьвязаная з гэтак званай лібэралізацыяй цэнаў. Аднак работніцы прадпрыемства сказалі рашучае «не» няўрымсьліваму бунтару. Прычынай стала партыя празаічных панчохаў, якую за пару дзён да таго рабочы лідэр прадаў жанчынам па цэнах значна ніжэйшых за камэрцыйныя. Радасьць прадстаўніц слабога полу была азмрочаная дэфэктам: у кожнай пары панчохаў не хапала ці то пяты, ці-то наска.

ДЗЯРЖАВА ВЯРТАЕ ПАЗЫКІ

Жыровічы, Слонімскі раён. Выканкам Слонімскага райсавету вярнуў адабраную ў .60-я гады й перададзеную жыровіцкаму саўгастэхнікуму частку будынкаў манастыру, акрамя таго вярнуў яму 4,3 гектары зямлі. У хуткім часе на ўездзе ў Жыровічы будзе ўстаноўлены памятны знак.

ПАЛЕСКІ ЎНІВЭРСІТЭТ

Пінск. Грамадзка-культурнае таварыства «Полісьсе» мае пляны адкрыць у горадзе Палескага ўнівэрсітэту. Мяркуецца, што ўнівэрсітэт будзе разьмешчаны ў будынку езуіцкага калегіюма.

Падрыхтавалі І.Лазоўская, У.Панада.

ШМАТПАРТЫЙНАСЬЦЬ

Мікола ЕРМАЛОВІЧ: НАШАЯ ЗАДАЧА – УЗНАВІЦЬ І ПРАЦЯГНУЦЬ ПРАЦУ «НАЦДЭМАЎ» 1920-х.

Часопіс беларускіх народнікаў «Гоман» пісаў у 1880-х г.г.: «Гістарычны працэс палягае на тым, што чалавецтва, уваходзячы ва ўсё большую сувязь, у той-жа час дыфэрэнцуецца для свабоднага разьвіцьця й праяўленьня кожнае нацыі ў цэлым чалавецтве, кожнай грамадзкай самастойнай групы ў цэлай нацыі й кожнай чалавечай асобы ў грамадзкай групе. Без усьведамленьня свае асобы кожным чалавекам народ быў-бы статкам, без усьведамленьня свае асаблівасьці кожным народам такім статкам было-б усё чалавецтва». Гэтыя словы надзённа гучаць і сёньня, лічыць вядомы гісторык Мікола Ермаловіч.

Зблізкэньне народаў ня толькі не азначае іх адміраньня, але наадварот, яшчэ болей іх крышталізуе. Як слушна заўважалі ў 80-х гадох мінулага стагодзьдзя беларускія народнікі, без усьведамленьня свае адметнасьці кожным народам, усё чалавецтва было-б статкам. Хіба звыш 70 гадоў у атмасфэры адзінае ідэялёгіі не ператвараліся чалавечыя групы (на прамысловых прадпрыемствах, у калгасах, саўгасах і г. д.) у статкі, якія па закліку свайго важака, звычайна партыйнага, выяўлялі патрэбныя яму дзеяньні й эмоцыі? Хіба пад гучныя заклікі збліжэньня й зьліцьця не ператвараліся народы ў безаблічны статак, які называўся «савецкім народам»? І найбольш шкодныя вынікі гэтае практыкі мы маем на Беларусі.

Адным з найбольш цяжкіх вынікаў палітыкі дэнацыяналізацыі было пасьлядоўнае забыцьцё нашае гістарычнае памяці, якое працягвалася на працягу трох апошніх стагодзьдзяў і асабліва ў апошнія дзесяцігодзьдзі. Гэта рабілася шляхам закрэсьліваньня нашае тысячагадовае гісторыі, шляхам яе фальсіфікацыі да поўнае непазнавальнасьці, шляхам яе раскраданьня й прысваеньня суседнімі народамі. Вось чаму мы лічым адным са сваіх абавязкаў – прыкласьці ўсе намаганьні, каб аднавіць гістарычную памяць нашага народу. Дзеля гэтага трэба патрабаваць, каб у нашых школах гісторыя Беларусі была выдзелена ў асобны самастойны прадмет, каб у бліжэйшы час былі створаны падручнікі, у якіх-бы нашая мінуўшчына выступала ў праўдзівым, аб'ектыўным асьвятленьні. Нам трэба ствараць гурткі, сэмінары, унівэрсітэты па вывучэньні нашае гісторыі.

Улічваючы, што асаблівую шкоду для праўдзівага бачаньня нашае гісторыі нанёс тэзіс пра безьдзяржаўнасьць Беларусі да 1919, г.зн. да абвяшчэньня БССР, трэба асаблівую ўвагу зьвярнуць на факты, якія яскрава сьведчаць аб ранніх дзяржаўных утварэньнях на нашай зямлі: Полацкім, Турава-Пінскім, Смаленскім й Навагародзкім княствах. Асаблівая ўвага павінна быць зьвернутая на Вялікае княства Літоўскае, якое было створанае не літоўскімі князямі, а нашым народам, і якое было працягам гісторыі папярэдніх дзяржаўных утварэньняў Беларусі. Гэтым толькі й можна вытлумачыць, чаму ў Вялікім Княстве Літоўскім дамінавала беларуская культура, а беларуская мова была дзяржаўнай. Гісторыя Вялікага княства Літоўскага павінна трактавацца як час найвышэйшага ўздыму дзяржаўнасьці Беларусі ў мінулым.

На вялікі жаль, Беларусь, заціснутая з двух бакоў вялікадзяржаўнай Масквою й нацыяналістычнай Польшчаю, пастулова страціла сваю дзяржаўнасьць. Аднак памяць аб ёй жыла ў сьвядомасьці лепшых сыноў Беларусі, такіх як К.Каліноўскі, гаманаўцы, нашаніўцы, менавіта іх працаю і адкыло ўсьведамленьне неабходнасьці здабыць сваю дзяржаўнасьць, якая толькі й магла быць трывалым грунтам для росквіту матар'яльных і духоўных сілаў Беларусі. Вынікам гэтага зьявілася абвяшчэньне спачатку БНР у 1918 і як рэакцыя на гэта – абвяшчэньне БССР (ССРБ) у 1919. Апошняя толькі ў пачатку 1920-х мела больш-менш пэўнае дзяржаўнае значэньне, калі сіламі найперш нашых нацыянал-дэмакратаў будавалася дзяржаўнасьць Беларусі, разьвівалася культура беларускага народу й аднаўлялася яго гістарычная памяць. Зараз перад НДПБ паўстае задача ўзнавіць і працягнуць перапыненую працу нацыянал-дэмакратаў 20-х гадоў. Трэба памятаць, што народ, які ня ведае свайго мінулага, ня можа мець і свае будучыні.

Ня меншая шкода была нанесеная й нашай мове. Праўда, нельга сказаць, што яна была канчаткова вынішчаная. Не. Больш таго, за апошнія дзесяцігодзьдзі беларуская літаратурная мова дасягнула высокага ўзроўню. Але калі нашая мова разьвівалася ўвышкі, дык усё болей падразаліся яе карэньні ўнізе, сфэра яе ўжываньня ўсё болей звужалася, у выніку чаго яна апынулася выкінутая зь дзяржаўных установаў, з ужытку вялікае часткі нашага насельніцтва, у першую чаргу гарадзкога. Найбольей справа вынішчэньня нашае мовы ажыцьцяўлялася праз амаль татальную русіфікацыю школы, як сярэдняй, так і вышэйшай, што й зразумела: праз школу праходзіць увесь народ. Вось чаму НДПБ будзе прыкладаць свае намаганьні ў барацьбе за аднаўленьне беларускае нацыянальнае школы ўсіх узроўняў.

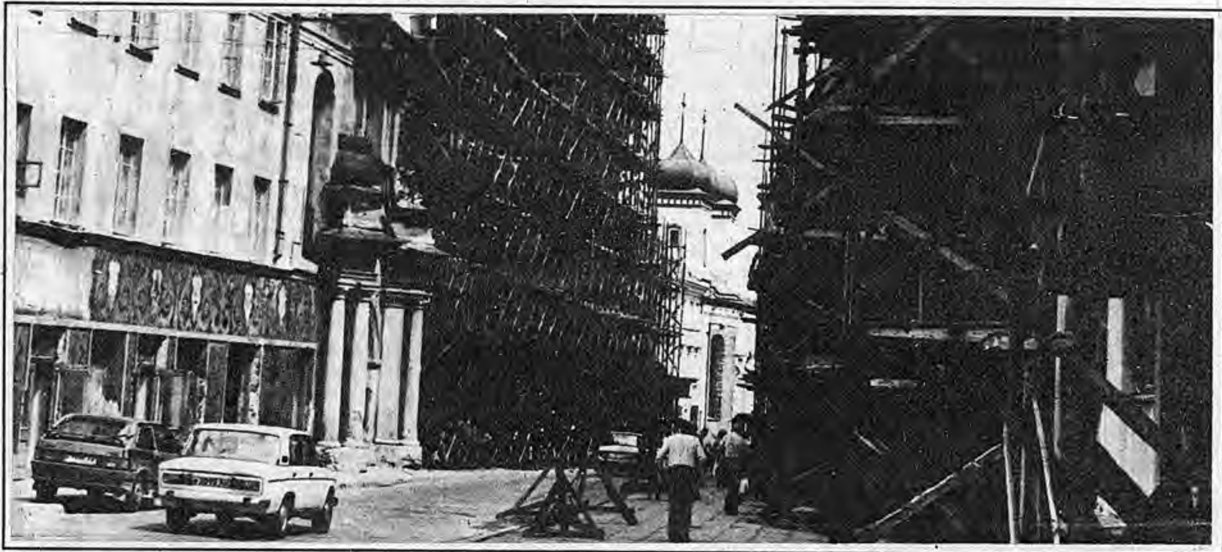
Мікола Ермаловіч.

СЛОВА ДА ЧЫТАЧА

З нагоды адкрыцьця старонкі нацыянальна-дэмакратычнае партыі Беларусі ў газэце «Навіны Адраджэньня» хацелася-б па магчымасьці падзяліцца нашымі плянамі. Найперш мы будзем знаёміць з мэтамі й задачамі нашага руху. Сярод іх найбольш важнымі ёсьць напаўненьне сапраўдным зьместам нашага дзяржаўнага сувэрэнітэту, стварэньне спрыяльных умоваў для разьвіцьця беларускае культуры, асьветы, беларусізацыі ўсіх сфэраў дзяржаўнага, эканамічнага, грамадзкага жыцьця.

У сувязі з падпісаньнем пагадненьняў СНД беларускія нацыянальныя дэмакраты будуць зьвяртаць асаблівую ўвагу на тое, каб Рэспубліка была па-сапраўднаму самастойнай дзяржаваю й ніякім чынам не магла зноў падпасьці пад уладу таго ці іншага цэнтру, адначасова захоўваючы з усімі дзяржавамі Садружнасьці шчыльныя эканамічныя й культурныя сувязі.

М.Ермаловіч, сустаршыня НДПБ.

МЕЖЫ

ЗАЛАТЫ МОСТ

Вышэйшая Рада НДПБ бачыць будучыню Віленшчыны ў стварэньні асобай дзяржаўнай аўтаноміі й наданьні Вільні статусу вольнага гораду, стварэньні, так-бы мовіць, своеасаблівага «Залатога моста» дзеля супрацоўніцтва паміж славянамі й балтамі.

У заяве Вышэйшае Рады Нацыянальна-дэмакратычнае партыі Беларусі «У сувязі з праблемаю Віленскага краю», якая была прынятая на 2-й канфэрэнцыі партыі 21 сьнежня, падкрэсьлена, што Берасьцейскі мір адкрыў шлях да перадзелу беларускіх межаў без уліку інтарэсаў Беларусі: «Пачынаючы з Брэсцкага пагадненьня ўсе абмеркаваньні й рашэньні пытаньняў аб межах Расеі, а пасьля СССР, з Германіяй, Польшчаю й Літвою праходзілі ня толькі без уліку беларускіх інтарэсаў, але й без удзелу ў перамовах прадстаўнікоў Беларусі». У ліпені 1920 адбылося падпісаньне 1-га расейска-літоўскага дагавору, вынікам якога стала прызнаньне за Літвою права на частку заходнебеларускіх земляў зь Вільняю й Горадняй, якія знаходзіліся пад польскай акупацыяй. У сьнежані 1920 дэлегацыя РСФСР у Лізе нацыяў, якая мусіла прадстаўляць гэтаксама інтарэсы Беларусі, ухілілася ад дыскусіі аб правох на Віленшчыну й Гарадзеншчыну, хаця можна меркаваць, што ў выпадку ўмяшальніцтва расейскага боку спрэчка аб гэтых землях магла быць вырашаная на карысьць Беларусі.

Беларуская нацыянальна-палітычная нарада, якая адбылася ў Празе ў 1921 свае адносіны да раздзелу тэрыторыі Беларусі вызначыла наступным чынам: «Па Віленскім пытаньні нарада прызнала, што яно вырашанае Лігаю нацыяў без удзелу беларускага народу й нават без фармальнага азнаямленьня зь яго воляй. Нарада лічыць пастанову Лігі нацыяў часоваю – да моманту скліканьня вышэйшага заканадаўчага органу Беларусі, якому толькі й належыць права вызначаць паўночныя межы Беларусі».

Зрэшты, Рыжскі дагавор 1921 й перадача бальшавікамі Літве 10 кастрычніка 1939 Віленскага краю, якая адбылася бяз згоды маўсовага насельніцтва й стала прычынаю інтэнсіўнай летувізацыі й стварэньня прапагандысцкага стэрэатыпу не на карысьць Беларусі. «З мэтаю ўтрыманьня Вільні й краю вось ужо больш за 50 год тут праводзіцца палітыка летувізацыі. Гэта супярэчыць нават рашэньню Лігі нацыяў ад 1921, паводле якога дзеля забесьпячэньня нацыянальных інтарэсаў у Літоўскай дзяржаве прадугледжваліся як балцкі, так і славянскі кантоны,» – сказана ў Заяве.

«Падчас камуністычнае дыктатуры ва ўсіх інфармацыйных і ідэялягічных структурах былога СССР паступова была дасягнутая пралітоўская арыентацыя па віленскім пытаньні. Гэтая тэндэнцыя цалкам уласьцівая й беларускім камуністычным і некаторым посткамуністычным дэмакратычным рухам. У выніку дамінаваньня такім чынам арыентаванае інфармацыі застаюцца невядомымі народу Беларусі аб'ектыўныя гістарычныя факты й іх навуковы палітычны аналіз.

Працягваюць панаваць і прапагандуюцца палітычныя схемы, зручныя суседнім дзяржавам (Літве й Расеі). Такім чынам на працягу 70 гадоў шматразова адраджваюцца інтарэсы беларускага народу з-за палітычнае кан'юнктуры й дыпляматычных гульняў,» – падкрэслена ў Заяве.

Зыходзячы з прыведзеных вышэй фактаў, падкрэсьліваючы асаблівую ролю Вільні як культурнага й гістарычнага цэнтру славянскага й пераважна беларускага насельніцтва, маючы клопат пра лёс беларускага этнасу на Віленшчыне, зыходзячы з права нацыяў на самавызначэньне й абароны правоў чалавека, а таксама паважаючы Хельсінскія пагадненьні 1975 аб недапушчальнасьці выкарыстаньня ваеннае сілы пры вырашэньні спрэчак аб дзяржаўных межах, Вышэйшая Рада НДПБ лічыць недапушчальнымі любыя праявы асіміляцыйнае палітыкі дзяржавамі й урадамі, якія задэклараваці вернасьць дэмакратычным прынцыпам.

НДПБ прапануе апублікаваць дзеля дыскусіі ўсе дагаворы 20-40-х гадоў па вызначэньні дзяржаўных межаў паміж Беларусьсю й Літвою й дэнансаваць іх як дагаворы, якія маюць захопніцкі характар у адносінах да трэйцяга боку, а менавіта да Беларусі, і прывялі да падзелу беларускіх земляў, парушэньня правоў карэннага насельніцтва й правоў чалавека; спыніць далейшую летувізацыю карэннага насельніцтва Віленскага краю; прыцягнуць увагу літоўскага ўраду да таго, што большасьць жыхароў Віленскага краю зьяўляюцца аўтахтоннымі беларусамі; а не палякамі; прызнаць, што ўтойваньне й фальсіфікацыя сапраўднае гісторыі Літвы й Беларусі зьяўляецца парушэньнем права на атрыманьне праўдзівай інфармацыі; зьвярнуць увагу літоўскага ўраду на патрэбу неадкладнага дэталёвага вывучэньня этнаграфічнае сітуацыі на Віленшчыне з удзелам міжнародных незалежных экспэртных камісіяў, дзеля чаго Вышэйшая Рада НДПБ лічыць патрэбным надаць Віленшчыне асобны статус дзяржаўнае аўтаноміі й утварыць самакіраваньне на прынцыпах роўнага прадстаўніцтва «галоўных нацыяў: беларусаў, літоўцаў, палякаў і расейцаў» (маюцца на ўвазе Шальчынінкайскі, Сьвянцянскі, Віленскі й іншыя раёны зь пераваю славянскага насельніцтва), надаць Вільні статус вольнага гораду й пераўтварыць яго ў Эўрапейскі цэнтар («Залаты мост» – тэрмін 20–30-х гадоў) супрацоўніцтва славянскіх і балцкіх народаў, вярнуць гораду гістарычны назоў Вільня, які быў трансфармаваны ў Вільнюс у 1945. Вышэйшая Рада НДПБ лічыць, што беларускі ўрад мусіць зрабіць патрэбныя захады з мэтаю ўсталяваньня пастаянных кантактаў з суайчыньнікамі ў Віленскім краі й аказаньні ім рознапланавае дапамогі, найперш у галіне выданьня падручнікаў ды іншай літаратуры, у тым ліку й на лацінцы.

КАНФЭРЭНЦЫЯ

Анатоль АСТАПЕНКА: ДА НАС ПРЫЙДУЦЬ УСЕ АСТАТНІЯ

Нацыянальна-дэмакратычная партыя Беларусі ў шэрагу іншых рэспубліканскіх партыяў трымаецца асобна. З аднаго боку гэта абумоўлена яе малалікасьцю, з другога – спробай заняць у палітычным спэктры месца скрайніх радыкалаў. Адзін з сустаршыняў партыі Анатоль Астапенка лічыць, што галоўная прычына малалікасьці НДПБ зьвязаная зь нізкім узроўнем нацыянальнай сьвядомасьці, масавай русіфікацыяй насельніцтва.

«Задача НДПБ – адрадзіць пачуцьцё нацыянальнай годнасьці, каб беларус ганарыўся прыналежнасьцю да свае нацыі, не саромеўся свае мовы, – лічыць Анатоль Астапенка. – У адрозьненьне ад «Грамады», да якой далучылася вялікая частка нацыянальна-сьведамай інтэлігенцыі, крыніцай росту шэрагаў НДПБ стануць і ўсе астатнія, хто ўсьведоміў сябе беларусам. За намі будучыня. Прыйдзе час, будзе квітнець наша Бацькаўшчына, будзе моцнай і наша партыя. На пачатку свае дзейнасьці мы ішлі поруч з БНФ, працуем сумесна й зараз, але прыйшоў час заявіць пра сябе як пра самастойную арганізацыю з адметнымі поглядамі, арыгінальнай праграмай, уласнай палітычнай накіраванасьцю. Мы павінны быць авангардам Беларускага Народнага Фронту, партыяй радыкальнага нацыянальнага накірунку,» – заявіў А. Астапенка на 2-й канфэрэнцыі НДПБ.

Сярод асноўных накірункаў дзейнасьці НДПБ – стварэньне камітэту для правядзеньня Міжнароднага трыбуналу над камуністычнай ідэялёгіяй, для чаго варта ствараць камісіі па зборы фактаў аб злачынствах камуністаў і камуністычных арганізацыяў за ўвесь пэрыяд панаваньня кампартыі. У галіне зьнешняе палітыкі, паводле Анатоля Астапенкі, актыўнасьць партыі мусіць быць накіраваная на абвярджэньне славутай тэзы пра талерантнасьць беларусаў, на ахову інтарэсаў беларусаў, якія жывуць па-за межамі Рэспублікі, – у Літве, Латвіі, Польшчы й Расеі, на аднаўленьне гістарычнай праўды аб спрадвечных беларускіх землях – Віленшчыне, Смаленшчыне, Беласточчыне.

Ва ўнутранай палітыцы нацыянальдэмакраты павінны паўсюль сыходзіць з прыярытэту беларускай ідэі. «Ідэя нацыянальнай годнасьці поруч зь ідэяй вольнасьці – ёсьць найкаштоўнейшыя набыткі цывілізацыі,» – сказаў Анатоль Астапенка ў часе выступу на 2-й канфэрэнцыі НДПБ.

Асабліва небясьпечнымі ён назваў прарасейскія настроі большай часткі насельніцтва Беларусі, дзейнасьць арганізацыяў «Белая Россия», «Отечество» ды інш. «Арыентацыя на Расею тлумачыцца ня толькі павальнай русіфікацыяй, але й фальсіфікацыяй беларускай гісторыі,» – сказаў А.Астапенка.

У галіне рэлігійнага жыцьця справу беларусізацыі праваслаўнае царквы А.Астапенка лічыць асабліва занядбанай. НДПБ будзе спрыяць адраджэньню беларускае аўтакефальнае праваслаўнае царквы.

Сур'ёзным чыньнікам, які перашкаджае росту шэрагаў партыі, на думку А. Астапенкі, зьяўляецца адсутнасьць гістарычнага папярэдніка й партнэра НДПБ у сістэме эўрапейскае шматпартыйнасьці. Таму беларускія нацыянальныя дэмакраты вымушаныя вырашаць многія праблемы самастойна: як здабываць сродкі дзеля існаваньня, распрацоўваць ідэялёгію. Мяркуецца правесьці навукова-практычную канфэрэнцыю, пад умоўнай назвай «Шляхі адраджэньня Беларусі».

Ён лічыць, што партыя бяз грошай, гэта гульня ў палітыку, а не палітыка. Стварыць трывалы фінансавы падмурак партыя мусіць праз арганізацыю камэрцыйнай дзейнасьці, адкрыцьцё малых прадпрыемстваў «як пры партыі, гэтак і незалежных ад яе».

Паводле выступу «Задачы нацыянальнае дэмакратыі» на 2-й канфэрэнцыі НДПБ

ПРАВЫ ЧАЛАВЕКА

У дысбат трапляюць раней несудзімыя юнакі ва ўзросьце 19–20 гадоў. Мяркуецца, што яны ня ведаюць турэмных законаў. Аднак, як і на любой «зоне» у ротах дысбату асуджаныя падзяляюцца на «цэнтравых», «мужыкоў», « і нават «паханоў», «ніфеляў», «апушчаных». і «пеўняў».

ДЫСЦЫПЛІНАРНЫ БАТАЛЬЁН: ПАЛЯВАНЬНЕ НА ЛЮДЗЕЙ

Наяўнасьць гэтага каставага разьдзяленьня актыўна выкарыстоўваецца камандаваньнем. Адным з чыньнікаў падтрыманьня дысцыпліны за кошт г.зв. «нестатутных адносінаў» у дысбаце зьяўляецца распальваньне міжнацыянальнае варожасьці: у каўказскія роты спэцыяльна ўключаюць мусульман.

Уласна «нестатутныя адносіны» разьвіваюцца па наступнай схеме. Утвараецца пэўная групоўка, якой удаецца нечым зацікавіць адміністрацыю й атрымаць ад яе падтрымку. Гэтая групоўка атрымоўвае назоў «цэнтравая» й мае права на лепшую ежу ў сталовай, на першынства ў чарзе ў буфэце, на койкі ў ніжнім ярусе, на асобныя ракавіны дзеля ўмываньня й на спэцыяльныя кабіны ў прыбіральні, нарэшце, на сваю долю ў любой пасылцы, калі яе зьмесьціва раней не дастанецца якому-небудзь адказнаму афіцэру. Існуюць прывелеі і для г.зв. «апушчаных». І ня дай Бог, нехта зблытае й скарыстаецца прызначанымі для гэтае катэгорыі ўмывальнікам ці прыбіральняй. Ён сам стане «апушчаным». Дзеля выратаваньня такому салдату прыйдзецца пры сьведках есьці мыла.

Права стаць «цэнтравым» дае добрая фізічная падрыхтоўка або сіла характару, якія высьвятляюцца праз бойку.

Яшчэ лепш быць г.зв. «набліжаным». «Набліжаны» – гэта асуджаны, які ня ўдзельнічае ў работах разам з ротай, а выконвае толькі спэцыяльныя даручэньні. Зь імі «цэнтравыя» імкнуцца не псаваць дачыненьні. І часам нават афіцэрам прыходзіцца адстойваць права на павагу да сябе. Для таго, каб стаць «набліжаным», трэба мець дэфіцытную спэцыяльнасьць або мастацкія здольнасьці. Асабліва лёгкае жыцьцё выпадае ювэлірам, разьбярам, радыётэхнікам, мастакам.

Мейсца такіх там, дзе цёпла й можна выспацца, пакуль рота зрывае мазалі на будоўлях, а задача – саматужнічаць: маляваць карціны для афіцэрскіх лецішчаў, рабіць часопісныя столікі або кухні, інкруставаць асады паляўнічае зброі, рапараваць абутак штабным. Матар'ял для гэтай «вытворчасьці» асуджаныя крадуць з будоўляў, а дэфіцыт прывозяць бацькі.

Разьмеркаваньне працоўных рук дысбату – прэрэгатыва выключна камандзіра часьці, які можа даць людзей на будоўлю лецішча альбо лазьняў, калі яму гэта выгодна, а можа й ня даць. Камандзір часьці ня грэбуе адпраўкай ва ўпраўленьне кадраў фальшывых дакумэнтаў, правядзеньнем фіктыўнае шпіталізацыі, якая дазваляе схаваць каго-нікага на час візіту вышэйшага камандаваньня, выкарыстаньнем сабак супраць упартых афіцэраў.

«Апушчаным» могуць зрабіць альбо самі асуджаныя, альбо адміністрацыя, якая пераняла гэты спосаб зьвядзеньня рахункаў дзеля ўмацаваньня вайсковай дысцыпліны. «Апушчаныя» выконваюць ролю прыслужнікаў. Ім звычайна дастаецца сама цяжкая й ганебная праца. Гэта слабыя фізічна й духоўна хлопцы, дрэнна падрыхтаваныя да жорсткіх умоваў жыцьця.

Дзеля зьвядзеньня рахункаў выкарыстоўваецца, напрыклад, такі спосаб як падвешваньне, у часе якога на заламаныя за спіной рукі асуджанага адзяваюць наручнікі, замацоўваюць на іх адзін канец папругі, а другі перакідваюць праз арматуру на ўзроўні лапатак. Затым цягнуць за вольны канец папругі, пакуль пакараны не згінаецца напалам і не пачынае цягнуцца пальцамі ног да зямлі, каб мець хаця-б нейкую апору. Іншы спосаб зьвядзеньня рахункаў – «ластаўка», пад час якой чалавека кладуць на жывот, на рукі за спіной адзяваюць наручнікі, ногі згінаюць у каленях і зьвязваюць папругай, другую папругу падсоўваюць пад горла, нацягваюць, прывязваюць да ног і прымацоўваюць за наручнікі. Асуджанаму Аванэсяну, якога катавалі «ластаўкай» больш за гадзіну, гэта ледзь не каштавала жыцьця.

Пасьля «ластаўкі» чалавека апускаюць галовай ва ўнітаз.

Камандаваньне апраўдвае практыку катаваньняў патрэбамі дысцыпліны й робіць іх на вачох караулу, які паступова пачынае адчуваць патрэбу ў паляваньні на людзей, ад чаго й пайшоў назоў роты аховы – «паляўнічыя». Праз сваіх стукачоў або праз сьведкаў з гаўптвахты інфармацыя пра апушчэньне перадаецца адміністрацыяй на зону, пасьля чаго «апушчанага» сустракаюць поўнай ізаляцыяй: да яго не дакранаюцца, у яго нічога нельга ўзяць, як і даць яму. Гэты сродак выхаваньня, на думку камандаваньня, мусіць узьдзейнічаць на астатніх.

Шырока выкарыстоўваецца і стукацтва, і нягледзячы на тое, што быць стукачом на зоне лічыцца самым вялікім грахом, аднак даносяць усе, бо гэта ёсьць падмурак дысцыпліны. Гэтаксама знаходзяцца пад наглядам і афіцэры, якія, як і асуджаныя, падзяляюцца на касты, розьніца толькі ў тым, што ў нашым асяродку гэта выглядае больш цывілізавана.

Спробы пратэсту ня йдуць далей за курылку. Спрацоўвае страх за мейсца ў сталіцы, пэрспэктыва пераводу за Урал, якімі палохаюць проста на нарадах. Усё камандаваньне ад начальніка ваенгандлю да дырэктароў заводаў, дзе таксама патрэбныя рукі дысбатаўцаў павязанае кругавой парукаю.

Ці можна ўсё гэта выкараніць? На маю думку, шлях адзін – прафэсійнае войска. Першы крок у гэтым кірунку – стварэньне нацыянальных часьцей, але не па экстэрытарыяльным прынцыпе. Безумоўна, трэба рэфармаваць вайсковае заканадаўства, каб яно арыентавалася на нацыянальныя часьці.

Камандзір дысцыплінарнага ўзводу капітан Аляксандар Бабыр.

АВАНТУРЫ

Веданьне законаў чалавечае маралі не азначае іх выкананьне. Пра чалавека мяркуюць не па словах, а па справах. Час, калі заваёўвалася танная папулярнасьць і здавальняліся амбіцыі шляхам папуліцкае крытыкі бальшавіцкага рэжыму, сышоў. Надыйшоў час веснавога севу, а значыць актыўнае апантанае працы на ніве сапраўднае дэмакратыі й Адраджэньня, якая не дазваляе фальшы, і ва ўсіх навідавоку. Яна вымагае ад чалавека поўнае самааддачы, яе нельга рабіць бруднымі рукамі. Па яе выніках можна меркаваць ня толькі пра веды й здольнасьці чалавека, але, галоўнае, пра тыя маральныя чыньнікі, якія прывялі чалавека ў шэрагі сейбітаў новага.

ПРА КААПЭРАТЫЎНЫХ ПЧОЛАЎ І ПАЛІТЫЧНЫХ «ПЧОЛАК»

Гісторыя, якую я хачу распавесьці, прыцягнула маю ўвагу не сваёй сэнсацыйнасьцю, а наадварот, сваёй будзённасьцю й тыповасьцю. Я маю на ўвазе працэс згортваньня прыватнага прадпрымальніцтва. Адметны гэты выпадак толькі тым, што ў ім дзіўным чынам спалучыліся ў адно інтарэсы й пазіцыя чалавека, які лічыць сябе сапраўдным дэмакратам – старшыні Лігі жанчын Г.Казловай і былога першага сакратара КПБ Пастаўскага раёну, намесьніка старшыні райвыканкаму й дэпутата ВС РБ В.Чэпіка. Пазіцыя апошняга ў справе прыватнага прадпрымальніцтва простая й цалкам адпавядае ідэялягічным устаноўкам ягонае былое партыі. На жаль, у «чырвоным» лягеры апынулася й спадарыня Казлова, праўда, у гэтым выпадку матывацыя была іншая...

Ня так даўно група інтэлігентаў дэмакратычнае арыентацыі купіла сабе пад лецішчы дамы зь зямельнымі надзеламі ў вёсцы Вайшхуны ў Пастаўскім раёне. Але паступова іхнія апэтыты павялічыліся настолькі, што яны вырашылі скупіць усю вёску й стварыць у ёй запаведную вотчыну для сябе й для людзей свайго вузкага кола. Патрэбы карэнных мяйсцовых абарыгенаў і ў разьлік не прымаліся, тым болей, што ўсе яны былі пэнсіянэрамі калгаснага значэньня. Неяк непрыкметна, а мо' сьвядома, перасяленцы прыйшлі да высновы, што ўся зямля навокал стала іхнім уладаньнем і ніхто іншы ні з-за якіх, нават самых высакародных матываў у іхні барскі маёнтак занурацца не павінен. Але цесны гэты сьвет – знайшліся-такі сьмелыя прадпрымальнікі (у добрым сэнсе гэтага слова), работнікі каапэратыву «Час» і парушылі цнатлівы спакой наваяўленых калянізатараў. Яны вырашылі заняцца вельмі важнай для радыяактыўнай Беларусі справаю – гадаваньнем пчолаў і зборам гэтак патрэбнага нам мёду, пчалінага малачка й яду. Але для гэтага патрэбныя ідэальныя ў экалягічным пляне палі. Лепшага мейсца, чым зямля вакол возера Балдук, знайсьці наўрад ці ўдалося-б. Каапэратыў афіцыйна заключыў дамову зь мяйсцовым саўгасам наконт рэканструкцыі разваленае стайні й пачаў на яе мейсцы будаўніцтва «Дома пчаляра». Але-ж не! Дэмакраты, прыкрываючыся сьцягам БНФ і высунуўшы на перадавыя пазіцыі свайго лідэра – Галіну Казлову, пачалі барацьбу не на жыцьцё, а на сьмерць. У гэтай бойцы ім вельмі дарэчы прыдаўся досьвед палітычных праціўнікаў. Хаваючы сапраўдныя намеры – нікога не пускаць! – яны, прыкрыва-ючыся прыгожымі словамі пра клопат аб навакольным асяродзьдзі й барацьбу супраць камуністычнае мафіі, пайшлі на яўную фальсіфікацыю й хлусьню. Спачатку нараджаецца вэрсія пра тое, што будуецца лецішча для сына Камая. Пішацца адпаведная заява ў Вярхоўны Савет. Да справы падключаецца Апазіцыя БНФ у асобе эмацыйнае Галіны Сямдзянавай. Апошняя з намесьнікам старшыні БНФ Юрыем Хадыкам наведвае крымінальнае будаўніцтва, потым старшыню пасялковага савету В.Кузьміч, дае ёй разгон і «дэмакратычную» ін'екцыю ў ейныя правінцыйна-кансэрватыўныя мазгі; тая ў жаху.

Вярнуўшыся ў сталіцу (не палічыўшы патрэбным праверыць факты), шаноўны дэпутат дае далейшую хаду заяве сп. Казловай. І палілася вада на млын спадара Чэпіка. Ён-жа сьпіць і мроіць прыдушыць каапэратараў, а тут Апазіцыя стала на ягоны бок! Праўда, калі вэрсія пра захады камуністаў абрынула, на першы плян высунулася ідэя абароны возера Балдук.

Чэпік дае каманду: «Узяць каапэратараў!», і адданыя яму вартавыя псы адразу-ж кінуліся выконваць каманду. Дзякуй богу, тут і жнівеньскі путч падваліў. Зьяўляецца артыкул у раённай газэце пра шкоднікаў-каапэратараў. 21 жніўня на будоўлю прыязджае памочнік пракурора раёну й начальнік мяйсцовае міліцыі. Апошні, назваўшыся кіраўніком раённага ГКЧП, загадвае будаўнікам спыніць працу, у выпадку невыкананьня – крымінальная адказнасьць.

Будоўля, у якую ўкладзеныя велізарныя сродкі, праца й дэфіцытныя матар'ялы, замёрла.

Маскоўскія гэкачэпісты арыштаваныя, а нашыя як кіравалі, гэтак і кіруюць. На ўсе запыты старшыні каапэратыву сп. Кручонка прыходзяць адмоўныя адказы зь лірычнымі абгрунтаваньнямі. Ён зьвяртаецца на радыё, тэлебачаньне, у рэспубліканскія газэты, але ўсюды яго адсылаюць са спасылкаю на палітычную афарбоўку гэтае справы.

Такі зьмест гісторыі, за працягам якой я буду пільна сачыць. Бо прыкладаў, падобных на гэты, не пералічыць. Лёгка з высокіх трыбунаў казаць пра падтрымку прыватнага прадпрымальніцтва. Пара даць нашым беларускім бізнэсмэнам рэальную падтрымку.

Перш чым сесьці за напісаньне гэтага артыкула я вельмі падрабязна азнаёміўся зь дзейнасьцю каапэратыву «Час» і пазіцыяй бакоў. Сьцісла...

Каапэратыў «Час»: вырабляе аконныя й дзьвярныя карнізы, будаўнічыя блёкі, дзіцячыя цацкі, нескладаную мэблю, вульлі ды інш. Займаецца дабрачыннай дзейнасьцю, выдаткаваў дзесяткі тысячаў рублёў малазабясьпечаным грамадзянам Мядзельскага й Вузьдзенскага раёнаў, значную сумму на бясплатнае харчаваньне дзяцей у вёсцы Целякова. Бясплатна перадае мёд чарнобыльскім дзецям. Займаецца пчалярствам, якое ёсьць індыкатарам экалягічна чыстае гаспадаркі.

Г.Казлова: Ніякага будаўніцтва не дазволю. Дайду да Кебіча. Раз у гэтую справу замяшалі БНФ, падыму на ногі міжнародны экалягічны рух, але свайго даб'юся. Калі я, вядучы навуковы супрацоўнік, жыву кепска, то ня дам квітнець і наваяўленым мільянэрам.

В.Чэпік: Я супраць, бо для мяне галоўнае – захаваць прыроду. Справа набыла занадта шырокую вядомасьць, і ваяваць з Казловай бессэнсоўна. Кампэнсацыю за страты мы выплацім.

В.Кузьміч, старшыня паселковага Савету: Я зацікаўленая прывабіць на сваю тэрыторыю капітал. Гэта эканамічна выгодна. Хутчэй за ўсё, я падпішу дамову. Але вы ня ведаеце магчымасьці Казловай і пазіцыю Чэпіка, а мне тут яшчэ працаваць.

Е. Макаранка, старшыня саўгасу: Мне гэтая будоўля выгодная, я я ня супраць.

Падпалкоўнік міліцыі, старшыня былога ГКЧП раёну: Была-б мая воля, я-б іх усіх разагнаў.

Мяйсцовыя жыхары: Усе як адзін – за!

В.Сядоў: Мяркую, што разважлівасьць возьме верх і справа вырашыцца без суда. Усе ўдзельнікі канфлікту павінны адказаць на адно пытаньне: «Ці патрэбны нашым дзецям мёд?»

Падрыхтаваў Валеры Сядоў.

НАВІНЫ АДРАДЖЭНЬНЯ
16 студзеня, 2'92

Намесьнік рэдактара Ірына Лазоўская

Нумар падрыхтавалі: Алена Вашчанка, Алена Галаўчак, Тамара Дайнека, Юры Драздоў, Аляксандар Лазоўскі, Уладзімір Панада, Юры Рагуля, Сяргей Раманько Валеры Сядоў.
Заснавальнік Зянон Пазьняк. Ліцэнзія №67. Меркаваньне аўтараў публікаваных матар'ялаў не абавязкова супадае зь меркаваньнем рэдакцыі й кіраўніцтва БНФ. Рукапісы рэдакцыя не рэцэнзуе й не вяртае.
Адрас рэдакцыі: 220050, Менск, вул.К.Маркса, 25–79. Тэл. 27-06-04. Падпісны індэкс 63895. **Аршанская друкарня, наклад 16.000, замова № 111.**